

Dyslexieprotocol

Schooljaar 2017-2018

Deze brochure heeft als doel (dyslectische) leerlingen, ouders en docenten te informeren over het dyslexiebeleid op OSG West-Friesland.

Januari 2018
Angeline Thomas, afdelingsleider
Nicolette Contze en Saskia Heukelom,
dyslexiecoaches

Definitie en uitleg van het begrip dyslexie.....	3
Kenmerken en (mogelijke) gevolgen van dyslexie.....	3
De dyslexiebegeleiding	5
Rol mentor:	5
Begeleiding	5
Rol docent:	5
Dyslexiesteungroep	6
Rol dyslectische leerling zelf:	6
Rol ouders:	7
Procedure voor gediagnosticeerde en niet-gediagnosticeerde leerlingen	8
De dyslexieverklaring	9
Faciliteitenpas :	9
Verantwoordelijkheid leerling: Tijdens de les.....	9
Huiswerk	9
Bij toetsing:	10
Laptopprotocol	11
Regelingen voor aangepast examen bij dyslexie	12
Faciliteiten voor eindexamenkandidaten OSG West-Friesland	12
Eindexamenbesluit.....	12
Nuttige websites.....	13

Definitie en uitleg van het begrip dyslexie

Het woord dyslexie is opgebouwd uit de Griekse woorden dys (slecht) en lexis (taal of woorden). De letterlijke vertaling zou dus zijn: slecht in taal. Met andere woorden: mensen met dyslexie hebben moeite met lezen en spellen.

De Stichting Dyslexie Nederland (SDN) geeft de volgende omschrijving:
Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/ of vlot toepassen van het lezen en / of spellen op woordniveau.

Dyslexie is een complex probleem waarin in wisselende gradaties een belemmering wordt ervaren op spellings-, automatiserings- en leesgebied. Deze leerlingen doen juist vaak extra hun best, besteden uren aan hun huiswerk en behalen dan nog geen voldoende. Soms verliezen leerlingen daardoor hun zelfvertrouwen, worden gespannen en faalangstig of geven het op. Een tijdige onderkenning van dyslexie is daarom erg belangrijk. Het voorkomt langdurig falen bij het lezen en schrijven en daarmee gepaard gaande sociaal-emotionele problemen, verminderde lees- en/of schrijfmotivatie en een negatief zelfbeeld.

Kenmerken en (mogelijke) gevolgen van dyslexie

Hieronder staat een opsomming van (mogelijke) kenmerken en gevolgen van dyslexie.

Problemen met automatiseren. Deze uiten zich o.a. bij:

- Directe woordherkenning
- Het onthouden van woordbeelden
- Het onthouden van losse op zichzelf staande gegevens
- Begrippen en formules bij exacte vakken
- Informatieverwerking
- Twee dingen tegelijk doen, bijvoorbeeld schrijven en luisteren

Moderne vreemde talen.

Bij Engels geven vooral de uitspraak en schrijfwijze van Engelse woorden problemen, omdat deze zeer onregelmatig zijn. Frans en Duits geven problemen vanwege de vele nieuwe klanktekenkoppelingen.

Bij Nederlands en andere vreemde talen:

- Moeilijk verschillen kunnen horen tussen de klanken in woorden
- Moeite hebben met het uiteen rafelen van woorden en samenvoegen van klanken of klankgroepen
- Problemen kunnen hebben met de uitspraak of woorden verhaspelen. De uitspraak is vaak matig.
- Problemen kunnen hebben met articuleren: slordig of onduidelijk

Verbale vaardigheden.

- Dyslectische leerlingen hebben soms ook moeite met het vinden van de juiste woorden en maken verbaal een zwakke indruk.
- Ze hebben geen problemen om te begrijpen wat anderen bedoelen, maar wel om zelf het verhaal gestructureerd onder woorden te brengen.

Exacte vakken.

De hoeveelheid tekst bij de huidige wiskunde is vaak groot. Dyslectische leerlingen komen bij het maken van het huiswerk tijd te kort, omdat ze traag lezen en informatie langzaam verwerken.

Bij natuur- en scheikunde geeft het onthouden van namen en feiten buiten de context problemen.

Zaakvakken.

Niet het begrijpend, maar het technisch lezen veroorzaakt een vertraging van het tempo en problemen met de techniek van het lezen kunnen het begrip van de tekst bemoeilijken. Namen, plaatsen, jaartallen enz., losstaande contextloze gegevens, worden slecht in het permanent geheugen vastgelegd.

Concentratie.

Dyslectische leerlingen kunnen meer moeite hebben hun aandacht te focussen. Dat is geen onwil. Het heeft onder meer te maken met overbelasting van het werkgeheugen, waardoor ze de draad snel kwijt raken.

Ze kunnen moeite hebben zich af te sluiten van zaken die niet belangrijk zijn, zoals achtergrondgeluiden.

Sociaal-emotionele ontwikkeling.

Frustratie en verlies van motivatie dreigt, want de verhouding tussen inzet en opbrengst is vaak uit balans. Hierdoor kunnen ze ook hun zelfvertrouwen verliezen.

Tijdgevoel.

Soms ontbreekt het dyslectische leerlingen aan gevoel voor tijd of ordening in de tijd. Hierdoor hebben veel leerlingen moeite het overzicht te houden (plannen en organiseren) bij opdrachten, huiswerk. Onverwachte wijzigingen in het patroon kunnen hen van slag brengen.

(bron: Schoots-Willie, H., i.o.v. Min. OC&W, Dyslexie, een praktische gids voor scholen in VO, 2002; Hennema, K. e.a., Masterplan Dyslexie.nl, Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs)

De dyslexiebegeleiding

Rol mentor:

De mentor is de contactpersoon op school en is op de hoogte van de algemene afspraken en/of ondersteuning rondom de leerling.

Als een leerling of een ouder vragen heeft met betrekking tot de faciliteiten rond dyslexie, dan is de mentor het eerste aanspreekpunt. De mentor kan doorverwijzen naar de dyslexiecoach als specifieke aanpassingen nodig zijn, (bijvoorbeeld werken met tekst-naar-spraak-software).

De mentor houdt gedurende het schooljaar in de gaten hoe het met de leerling gaat. Zodra de resultaten daartoe aanleiding geven, zorgt de mentor ervoor dat de leerling aangemeld wordt voor de juiste ondersteuning.

Begeleiding

De begeleiding van de dyslectische leerlingen vindt in eerste instantie plaats binnen het klassenverband en door de vakdocent. De vakdocent stemt het pedagogisch-didactisch handelen af op de behoeften van de dyslectische leerlingen en houdt zich aan de afspraken omtrent de specifieke maatregelen. De afspraken staan hieronder beschreven:

Rol docent:

1. Elke docent weet welke leerling in zijn klas dyslectisch is.
2. Laat een leerling een 'D' achter zijn naam zetten bij een toets.
3. Geef zo vaak mogelijk positieve feedback aan dyslectische leerlingen.
4. Gebruik bij alle toetsen lettertype Arial 12
5. Zorg voor een rustige en duidelijke lay-out van de toets
6. Geef gemaakt werk terug aan een leerling. Desnoods een kopie.
7. Geef geen onvoorbereide leesbeurt.
8. Geef leerlingen extra tijd (20%). Is dit niet mogelijk, kort dan de toets in.
9. Overhoor waar nodig en mogelijk mondeling.
10. Maak schriftelijk sectieafspraken over beoordelingen en normeringen.
11. Toegestane hulpmiddelen:
 - a. Regelkaarten en schema's
 - b. Luisterboeken
 - c. Laptop
 - d. Claread tekst naar spraak software
12. Afspraken Moderne Vreemde Talen (MVT)
 - a. Spelfouten die niet essentieel zijn voor de opdracht worden niet meegerekend.
 - b. Aangepaste berekening van spelfouten, niet geldig voor schoolexamens (voorexamen – en examenklassen)
 - c. Grammaticale fouten zijn geen dyslectische fouten.
13. Bij de 'niet-taalvakken' leerlingen beoordelen op vakinhoudelijke kennis en niet op taalfouten.

Van de vakdocent wordt verwacht dat hij ook een rol speelt bij signalering van problemen en de leerling via de mentor verwijst naar de extra ondersteuning.

Dyslexiesteungroep

Leerlingen van de brugklas willen wij coachend op weg helpen binnen onze school. Dit gebeurt d.m.v. de dyslexiesteungroep.

De ondersteuning richt zich voornamelijk op:

- het aanbieden en uitwisselen van tips, handige sites, aanvullend materiaal
- het aanleren en toepassen van strategieën (zoals het uitspreken van woordjes bij de vreemde talen, het leren van woordjes, het aanpakken van een tekst)
- het structureren van het leergedrag
- hulp bij de aanpak, controle en planning van het schoolwerk

Het hulpaanbod concentreert zich op de onderbouwklassen. Strategieën leer je bij de start aan. Daarna moeten leerlingen die strategieën zelf leren gebruiken, waarbij de vakdocent hen ondersteunt.

Voor de leerlingen van de 2^e en 3e klassen is er ook een dyslexiesteungroep. Aan het begin van het schooljaar wordt bij de leerlingen en hun ouders geïnventariseerd of de leerling die weer nodig heeft. Ook hier is de frequentie is 1x per 2 weken.

Mocht er voor leerlingen zowel in de onder- als bovenbouw meer hulp nodig zijn dan de school kan bieden, dan zal de dyslexiebegeleiding de ouders adviseren hulp buiten de school te zoeken.

Rol dyslectische leerling zelf:

Het is prettig als de dyslectische leerling positief met zijn dyslexie omgaat. Dat dit niet altijd even makkelijk is, mag duidelijk zijn. De dyslectische leerlingen in het voortgezet onderwijs zijn immers ook gewone pubers die experimenteren met mogelijkheden en grenzen.

Naast de rechten, die in het dyslexieprotocol vermeld staan, heeft de dyslectische leerling de volgende plichten:

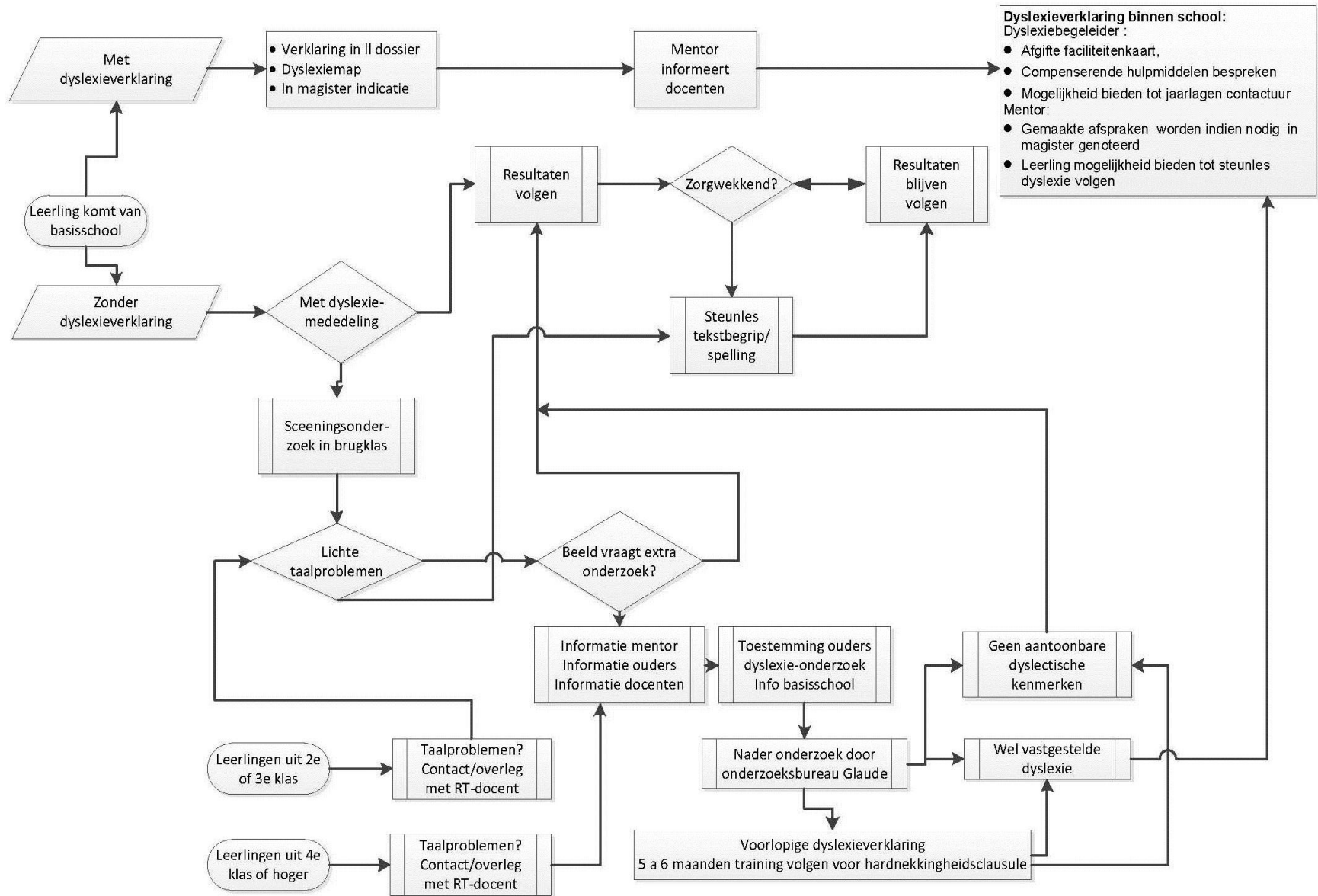
- Een goede werkhouding, zowel in de klas, als in het omgaan met huiswerk.
- Een goede planning van de werkzaamheden.
- Tijdig overleggen met vakdocenten, mentor of remedial teacher over het leerstofaanbod en het maken van toetsen en s.o.'s. Dit overleg dient vooraf plaats te vinden en niet achteraf.
- Het initiatief om te overleggen dient uit te gaan van de dyslectische leerling.
- Het in te leveren werk (toetsen, s.o.'s, verslagen en werkstukken, enz.) te voorzien van de vermelding "D" of "Dyslexie".
- Bij toetsen en examens de Faciliteitenpas zichtbaar op tafel hebben.

Rol ouders:

Hun zoon/dochter helpen bij het plannen van het huiswerk en daar waar nodig (of mogelijk) ondersteuning verlenen.

- Het aanbieden van structuur zoals: huiswerk maken op een vaste werkplek, de werkplek netjes en overzichtelijk houden, erop toezien dat de schooltas goed wordt ingepakt, de agenda in de gaten houden, enz.
- Indien mogelijk thuis goede randvoorwaarden scheppen voor hun dyslectische zoon/dochter ten aanzien van het gebruik van bijv. computermogelijkheden.
- Contacten onderhouden met de mentor/RT over de ontwikkelingen op school.

Procedure voor gediagnosticeerde en niet-gediagnosticeerde leerlingen

De dyslexieverklaring

Een dyslexieverklaring is een document waarin staat dat er bij vermelde persoon sprake is van dyslexie. Een geldige verklaring is gebaseerd op een onderzoek van een gekwalificeerde psycholoog of orthopedagoog en moet voldoen aan de voorwaarden die door de SDN zijn gesteld aan de inhoud van de dyslexieverklaring.

De OSG West-Friesland erkent elke geldige dyslexieverklaring die voldoet aan de voorwaarden van de SDN.

Elke leerling met een geldige dyslexieverklaring krijgt een faciliteitenpas.

Faciliteitenpas :

- Aangepaste beoordeling spelling(niet bij schooexamens)
- Aantekeningen van docent of van medeleerling kopiëren
- Extra tijd bij toetsen (20%) of ingekorte toetsen
- Aantekenen en markeren op toets bladen is toegestaan
- Mondelinge overhoring in plaats van schriftelijk, indien mogelijk
- Geen onvoorbereide leesbeurt
- Schrijven in werkboeken
- Extra hulpmiddelen:
 - gebruik laptop/computer met spellingscorrector
 - gebruik digitale / gesproken boeken en tekst -naar -spraak – software Claroread
 - gebruik regelkaarten/schema's (niet bij (school)examens)

Verantwoordelijkheid leerling:

Tijdens de les

Zoek een plaats in de klas waar je je goed kunt concentreren.

1. Zorg voor goede aantekeningen, kopieer ze van medeleerling of docent.
2. Zorg dat opdrachten goed nagekeken in je schrift staan.
3. Schrijf het huiswerk goed op.
4. Vraag indien nodig om hulp.

Huiswerk

1. Plan je huiswerk goed.
2. Verdeel je tijd, als het kan niet 2 talen op dezelfde dag.
3. Werk iedere dag en werk vooruit.
4. Vraag om software/cd's die bij de methode horen.
5. Gebruik software/kaartjes om woordjes te leren.
6. Lees de tekst opnieuw als je niet weet wat er staat; gebruik een leesvenster.
7. Maak gebruik van schema's en aantekeningen bij het huiswerk.

8. Maak kopieën van de leerstof uit je leerboeken. Op die kopieën kun je tijdens het leren met bijvoorbeeld een markeerstift belangrijke zaken aanstrepen.

Bij toetsing:

1. Neem de tijd en lees rustig.
2. Schrijf in korte zinnen.
3. Controleer je werk.
4. Kijk of je alles hebt gemaakt.
5. Vraag naar jouw toegewezen faciliteiten (bijv. extra tijd)

Laptopprotocol

Wanneer leerlingen gebruik willen maken van een laptop, is dit toegestaan.

Om misverstanden en het zoekraken van gemaakt werk te voorkomen, zijn hier afspraken over gemaakt.

Protocol Dyslectische Leerlingen tijdens toetsweken in de bovenbouw

- Voor dyslectische leerlingen en andere leerlingen met faciliteiten die recht hebben op verlenging en / of het werken op een laptop is een apart lokaal ingericht .
- Een leerling mag van dit lokaal gebruik maken, maar het hoeft niet. Alleen in dit lokaal wordt de verlenging of laptop aangeboden. Kiest de leerling ervoor in het "gewone" lokaal een toets te maken dan gelden de extra faciliteiten niet.
- Leerlingen die gebruik willen maken van een laptop moeten dit **vooraf** aanvragen. Zij worden in de per toets periode uitgenodigd zich in te schrijven via de 'gereedschapskist'.
- In het lokaal staan laptops met USB sticks klaar. Het gemaakte werk wordt hierop opgeslagen. De toets wordt in het lokaal door de surveillerende docent uitgeprint. De leerling zet zijn/haar handtekening op het gemaakte werk als bewijs en de docent stopt het uitgeprinte werk in de envelop.

Dyslexiesoftware op de OSG:

Alle dyslectische leerlingen van de OSG zijn onder de licentie van de OSG aangemeld bij ClaroRead of kunnen zelf tegen een gereduceerde prijs het programma aanschaffen. Ze kunnen daardoor op school en thuis werken met ClaroRead. In de reguliere lessen kan dat op een (eigen) laptop.

De OSG kan digitale boeken voor een leerling aanvragen bij Dedicon. In overleg met de ouders zal de school de gevraagde boeken bestellen. De kosten zijn voor rekening van de school. Leerlingen die gebruik willen maken van de mogelijkheid om met digitale boeken te werken, kunnen dit aangeven bij Nicolette Contze.

Voor uitleg over ClaroRead en digitale boeken zie:

www.woordhelder.nl

www.claroread.nu/support/

www.dedicon.nl

www.educatief.dedicon.nl/stappenplannen

www.goedekennis.dedicon.nl/schoolboeken/dyslexiebestanden/dyslexiebestanden-openen-stappenplannen/claroread

Regelingen voor aangepast examen bij dyslexie

Eindexamenleerlingen met dyslexie mogen bij het examen gebruik maken van aanpassingen. Mogelijke aanpassingen zijn een half uur extra examentijd, het gebruik van hulpmiddelen en examens in gesproken vorm.

Faciliteiten voor eindexamenkandidaten OSG West-Friesland

- Tijdverlenging (30 minuten)
- Laptopgebruik
- Claroread

De benodigde aanpassingen moeten officieel voor 1 november van het eindexamenjaar aangevraagd worden bij de directeur van de school.

De mentor is in samenspraak met de examen coördinator aanspreekpunt om wensen van de leerlingen te inventariseren en de aanvraag te regelen.

Eindexamenbesluit

De mogelijkheid om aangepast examen te doen voor leerlingen met een handicap, waaronder dyslexie, is wettelijk geregeld in artikel 55 van het eindexamenbesluit.

(Zie ook www.examenblad.nl)

De directeur van de school bepaalt, als bevoegd gezag, welke leerlingen het examen op een aangepaste manier mogen maken en voor welke aanpassingen en hulpmiddelen zij in aanmerking komen.

In de praktijk wordt vaak uitgegaan van de aanpassingen en hulpmiddelen die in de dyslexieverklaring van de leerling staan beschreven.

De school is verplicht om de aanpassingen te melden aan de onderwijsinspectie.

De regelingen zijn jaarlijks onderhevig aan aanpassingen vanuit het ministerie van onderwijs

Nuttige websites

Productinfo

- www.woordhelder.nl : Informatie over programma's als Claread, spraakprogramma Dragon, Woordenhaai etc.
- www.letop.be : Informatie over hulpmiddelen (incl. gratis programma's)

Ondersteuning

- www.dedicon.nl : Informatie voor mensen met een leeshandicap, o.a. aanvragen van daisy cd's
- www.steunpuntdyslexie.nl : Algemene informatiepagina over dyslexie met overzicht van alle bekende links
- www.makkelijklezen.nl : Veel informatie over boeken voor kinderen
- www.passendlezen.nl Bibliotheekservice Passend Lezen biedt toegang tot de mooiste romans, de spannendste verhalen en de allerleukste kinderboeken, in diverse leesvormen en collecties. Zo bestaat de collectie Audiolezen uit ruim 75.000 gesproken boeken!
- www.balansdigitaal.nl : De site van de oudervereniging Balans met veel nuttige informatie
- www.woortblind.nl : De site voor ouders en volwassenen die met dyslexie hebben te maken
- www.minocw.nl : De site van het ministerie van onderwijs met veel informatie over dyslexie en v.o.
- www.anderslezen.nl : Gratis download softwareprogramma om daisy-cd's in te lezen via de computer (www.daisy.org/tpbreader)

Bronnen

- www.examenblad.nl Officiële website voor de examens in het VO
- www.masterplandyslexie.nl Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs april 2013